

Peter Skovrøy om sit eget liv

I 1921 skrev redaktør Skovrøy en lille beretning om sit liv. Den gengives her (i moderniseret retskrivning) efter Flensborg Avis 28. februar 1935, hvor den blev optrykt i forbindelse med hans død:

Jeg blev født den 23. juni 1851 i Arrild, Tønder amt. Min fader var smed Hans Hansen Skovrøy og boede i et lille hus syd for byen, som bønderne havde bygget til ham. Huset var mere en hytte end et slot, som man kan tænke sig, når man kender den tids bondekarrighed.

Indgangen var gennem køkkenet, hvis gulv var brolagt med kampesten. Gulvet i stuen var af mursten, hvilket faldt i min smag, for så vidt, som jeg jo der kunne lave "løbbeskuler" efter behag. "Løbbes" kaldes i sønderjysk små brændte og glasserede lerkugler, som børnene legede med. I stuen var to alkovesenge. I den ene sov vore forældre og i den anden min et år ældre søster og jeg.

Min fader må have haft en vis færdighed i at skrive, målt med den tids alen; thi jeg mindes, at bønderne ofte kom til ham med bøn om at skrive et eller andet mere vigtigt

brev. Senere opdagede jeg, at faders stil var ret god, men retskrivningen mangelfuld. Jeg meddeler dette, fordi jeg tror, at den smule skribent-evne, som jeg har fået i vuggegave, er en arv fra min fader, hvem jeg i det hele taget ligner. Som fader elskede at gå på jagt og fiskeri, elskede jeg friluftslivet på mine fisketure.

Fra mit 7. år gik jeg i skole om vinteren; men om sommeren måtte jeg, som for resten også bønderbørn på den tid, blive hjemme og vogte kvæget på marken. Min fader havde kun to køer, men en mængde får, som stod tøjrede om forsommeren på et stykke hedejord nord for byen, men om vinteren var hele byens og omegnens jorder overdrev for fårene; som følge deraf måtte man om foråret ud at lede om sine får, og så gjaldt det om at være i besiddelse af *memoria bestialis* (hukommelse om kvæg), som er så udviklet på Vesteregnen. Jeg manglede fuldstændig denne sans, men min skolekammerat Peder Kjær, en gårdmandssøn, kunne kende ikke alene faderens, men også min faders får ud af fåreflokke på hundreder, og det hjalp mig.

Jeg var, som man siger,

dum på jorden, men klog på himmelen.

Med andre ord: en drømmer. Min modtagelighed for indtryk var stærk. Jeg mindes, at jeg en dag gik en hel fjerdingvej på marken og bad til Vorherre for mine forældre, og jeg husker slutningsordene: "Kære himmelske fader, hold begge dine velsignede hænder over min fader og moder." Jeg var dengang ikke mere end 8 år gammel. Et ejendommeligt træk mere vil jeg fortælle. På byens mark var den en stor flænge omkring nogle mergelgrave, hvor der kun groede følfod. På denne mark havde jeg endnu ikke sat min fod, og den var for mig noget af den ukendte hemmeligvedsfulde verden, hvor min levende indbildningskraft kunne tumle sig frit. Og da jeg første gang fulgtes med fader over denne mark, var jeg til mode som en, der gør sig skyldig i helligbrøde, og længe efter bar jeg sorg i min sjæl over tabet af mit fantasiens rige, som den nøgne kolde virkelighed havde erobret.

Da jeg var elleve år, flyttede vi til Løgumkloster. Her kom jeg i en god skole og besøgte en tysk aftenskole. Jeg gjorde også tilløb til at lære engelsk og fransk hos en tysk privatlærer; men det blev ikke til stort, og krigen i 1864 gjorde helt ende på det. Endnu går der ved mindet

om krigen, tabet af Danevirke, kampen ved Dybbøl, en gysen igennem mit sind. Jeg var jo dengang 13 år, og i den alder iagttager man stærkt. Drengene havde opdaget, at man ude i en sandgrav kunne høre kanondrønene fra Dybbøl, når man lagde øret til grusvæggen. Og så kom dagen, da de første tyske soldater som til byen. Det var prøjsiske kyrasserer med deres hvide kapper flagrende for vinden og det blanke brystpanser, som glinsede i solen. Senere kom der andre troppearter, små tyrolerjægere med deres vajende fjerbuske i hatten og grå "spidsbenede" ungarere. En af disse, som vi havde i kvarter, lærte mig at tælle på ungarsk, hvad jeg kan endnu. Staklen græd, da han skulle bort.

Jeg blev konfirmeret i 1866. Omvæltningen i 1864 havde fuldstændig kuldkastet planerne for os unge i henseende til valget af livsstilling, og mange var meget ilde farne.

Min fader ville have mig til "bogen" — men hvad nu.

Det endte med, at jeg kom på et prøjsisk amtsretskontor i Haderslev. Det var i slutningen af tresserne, da

fortyskningen endnu ikke ret havde begyndt. Begge retssprog var gældende, og da Haderslev var overvejende dansk, førtes proceduren og afsagdes dommen i de allerfleste sager på dansk.

En fætter til mig, som havde giftet sig ind i en stærkt hjemmetysk familie og selv var blevet smittet, udgav i begyndelsen af halvfjerdserne en dansk avis med upolitisk tendens. Han overtalte mig til at kvittere på amtsretten og hjælpe ham på aviskontoret. Jeg havde en brændende lyst og slog til. Det varede et par år, så begyndte min fætters blad at røbe tilbøjelighed til helt at sejle over til tysken, hvilket ikke huede mig. Omsider brød jeg overtvært og henvendte mig til udgiveren af det danske blad "Dannevirke" i Haderslev Hiort Lorenzen. Denne rådede mig til at tage til København og tage dansk juridisk eksamen.

Det var midt i halvfjerdserne, jeg rejste til København, og i 1879 tog jeg eksamen med første karakter. På Hiort Lorensens anbefaling fik jeg en plads som sagførerfuldmægtig hos A. E. Hansen i Frederikssund. Men da prøjserne havde slettet paragraf 5 i Pragfreden 1878, og jeg kunne indse, at belejringen ville blive

langvarig, voksede attråen hos mig om at deltage i den nationale kamp hjemme så stærkt, at jeg i foråret 1882 vendte her tilbage.

Den 8. april, på kongens fødselsdag, kørte jeg i dagvognen fra Tønder tid Løgumkloster. Inde i vest så jeg det ene kongeblus dukke op efter det andet, og denne omstændighed ildnede mit mod til at udgive en avis i Tønder for vestkysten.

Jeg ville genvække den gamle "Vestslesvigs Tidende"

som var sovet ind i halvfjerdsene.

Det værste var kapitalen. Hvordan fik jeg fat i den? Jeg kørte omkring til bønderne på vestkanten med en god dansk mand, urmager Rosenbom i Løgumkloster, for at vække interesse for et dansk blad. Dette var ikke vanskeligt, men pengene var det kildne punkt. Jeg fik løfte om et lån på 100 mark hos 5 mand, altså en driftskapital på 500 mark. Dette var fortvivlet. Men så en køn dag kommer min morbroder Nis Hjuler fra Vellerup ind og lægger 1500 mark på bordet foran mig.

Med 2000 mark blev "Vestslesvigs Tidende" genoprettet i Tønder den 1. oktober 1882. To år efter var det lykkedes mig at påbyrde mig en gæld, som krævede en lang årrække for mig at få væltet af mig. I 1885 den 1. juli blev "Vestslesvigs Tidende" slået sammen med "Flensborg Avis" på anmodning derom fra redaktør Jessen og tidligere overlærer i Flensborg Monrad, og er siden udkommet som særtryk af "Flensborg avis" indtil den dag i dag og med et redaktionskontor for vesteregnen i Tønder. I 38 år var jeg ene mand på kontoret, nu er der tre mand.

Ej blot til lyst

kunne jeg med føje skrive over kapitlet over mit 38-årige ophold i Tønder under det prøjsiske regimente. Byen er dansktalende, men tysksindet, fanatisk og rå. Jeg kan ikke og vil ikke her opregne alle de tilfælde, hvor jeg har måttet døje råheder og ondskab. Da Køller-politikken i halvfemserne rodede bunden op i vore gadekær, steg der bobler op, som duftede alt andet end lifligt. Jeg blev i disse dage jævnlige forulempet på gaden og inden døre. Jeg lod alt uænsat. Når den prøjsiske krigerforening om aftenen marcherede gennem gaden

og der lød råb ind til mig "Heraus" eller værre skældsord, svarede jeg måske med at dyppe pennen og skrive en lille satirisk skitse "Bum! Bum!" eller andre, som er optrykte i min bog "Hundevagten".

Det var i de dage, at mit skilt i Søndergade blev overtværet. Jeg lod det sidde, til stort ubehag for de Tønder-borgere, indtil solen smeltede tjæren, der flød ned ad muren som store sorte tårer. Kun en enkelt gang, da nogle mellemskole-drenge råbte skældsord efter mig på gaden, klagede jeg til skoleinspektionen, fordi jeg var overbevist om, at lærerne måtte have lagt mærke til drengenes unoder. Det blev da heller ikke synderlig bedre. Et par dage efter lød ud til mig fra de åbne vinduer skolen, da jeg under frikvarteret gik forbi: "Dansk pak" på dansk.

De prøjsiske anklage-myndigheder havde mig stadig i kikkerten, og jeg blev flere gange i årenes løb anklaget, men stadig frikendt. Så var det, at jeg i en lille kortfattet meddelelse kom for skade at bruge den danske sprog vending "for en ordens skyld", der i den danske sprogbrug er lige så hjemmevant. Som "for en sikkerheds skyld" og mange lignende. Jeg havde skrevet

om en prøjsisk amtsdommer von Brockschmidt, at han som Krigerforeningens formand ved en fest havde telegraferet til den kommanderende general og — måske for en ordens skyld — til kejseren. Dermed mentes, at Brockschmidt også havde telegraferet til kejseren som den øverste krigsherre. Men de kloge tyskere fik så regnet ud, at jeg havde sigtet manden for at have afsendt sit telegram til kejseren for at få en orden. Jeg udtalte for retten, at jeg umuligt kunne anses for så tåbelig at mene, at man sådan uden videre kunne telegrafere ordener ned fra oven. Både den ansvarhavende og jeg idømtes en måneds fængsel på sædvanlig fangekost, skønt vi førte vidner for og fremlagde talrige værker, hvori vendingen kun brugtes i én betydning. Men retten havde gennem det tyske gesandtskab i København

tilvejebragt et anonymt skøn,

der skulle godtgøre det modsatte. Jeg forlangte i retten oplysning om, hvem der havde afgivet det anonyme skøn, men dommeren nægtede dette. Over for dette mærkværdige skøn af en navnløs bragte vi et skøn fra Det danske Videnskabernes Selskab, undertegnet af

professorerne Thomsen og Wimmer, og opnåede at få sagen optaget på ny. Atter domfældelse, men denne gang med en ny begrundelse, den nemlig, at ordene "for en ordens skyld" vel ikke i det danske rigssprog kunne forstås som påstået i anklagen, men at de blev opfattet således i *hele den nordslesvigske befolkning* på nær et lille antal dannede, som fuldstændig beherskede det danske rigssprog. Over for denne mærkelige påstand tilvejebragtes der

et skriftligt vidnesbyrd fra 2106 nordslesvigere,

som med edstilbud erklærede det modsatte. Men så kom der en ny domsbegrundelse; domfældelsen hvilede ikke så meget på de ydre bevismidler i sagen som på de fem dommeres eget kendskab til den nordslesvigske mundart og de 2106 vidner ville ikke røkke doms-overbevisningen. — Dermed var potten ude, og vi måtte vandre i fængsel. Fængsel på sædvanlig fangekost, det vil sige samme traktement som stoddere fra landevejen nyder. Jeg afsonede straffen i Tønder Fængsel på Slotsbanken. Mit fangehul var komfortabelt udstyret med et bord og en treben som stol. Gulvet var af træ,

hvoraf største parten var gennemhullet og fortæret af rotter. Sengen stod på den bare jord.

Dette skete sidst i halvfemserne.

Efterhånden blev mine kår blidere, de personlige forulempelser forsvandt, mit blad vandt også lidt udbredelse i Tønder by, sandsynligvis fordi man vidste, at det læstes flittigt i byens opland. I 1901 lykkedes det at få oprettet en dansk bank "Tønder Landmandsbank" i byen. Dette var et godt skridt fremad. Senere dannedes "Tønder Læseforening", som samlede danske småfodk til ugentlige møder. Så kom krigen i 1914 og satte forholdene på den anden ende.

Den 14. august blev jeg vågen om natten klokken halvtvo ved, at der stod to skikkelser, en gendarm og en politibetjent, foran min seng og bød mig stå op, da jeg skulle i varetægtsarrest. Samme skæbne deltes af et par mænd mere i byen og rigelig 30 fra omegnen. Først blev vi ført til Altona, hvor vi indsattes i cellerne, hvor man gemte nattens løse fugle. Vi blev dog frigivet næste dag, for efter otte dages forløb atter at blive hængede og førte til Flensborg, hvor vi sad i seks uger til den 22. september. Jeg må ikke glemme den medfart vi led, da vi

blev ført gennem Tønder bys gader til Vestbanegården, hånede af den tyske pøbel, gamle og unge, kvinder og børn, der peb og hylede og spottede efter os. Det var en forestilling så rå og simpel, så man ikke skulle tro det muligt.

I fængslet havde vi lov til at få god mad, når vi selv ville betale det, og det blev en ret dyr historie. Imens vi sad fængslet, blev der hos enkelte af os foretaget husundersøgelse i hjemmet. Hos mig konfiskeredes en hel kasse fuld af papirer, og kassen forseglede og førtes bort. Mærkeligt nok kom kassen tilbage efter et par ugers forløb, og det kunne konstateres, at seglene var urørte. Man havde ikke fundet det umagen værd at åbne kassen.

Sol!

Endelig steg morgenrøden op for det sønderjyske folk, Genforeningens sol oprandt for næppe et år siden. Og siden har jeg levet som i en rus af lykke ved alt, hvad der er hændt. Da vi gik i toget efter de engelske soldater gennem Tønders gader med Danebrog i spidsen, følte vi dette som en oprejsning for den tort og hån, vi havde

døjet, da vi som fanger førtes gennem byens gader i 1914.

I de otteogtredive år, jeg sad her i byen, følte jeg jævnlig anfægtelser og grebes af tvivl. Det forekom mig, at jeg var som et vrag, der sænkes i et sejløb for at hindre indsejlingen, eller som det lille faste punkt, som isen kan krystallisere sig omkring. Måske var jeg ikke andet, men den slags småting har jo også deres mission her i verden.

Tønder, den 3. februar 1921.

P. Skovrøy.